

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

№ 12, 2011 [Назад](#) [Головна](#)

УДК: 35.078.7

Н. Б. Зубрицька,
Керівник проекту антикризової підтримки банків УКБС

ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ЗАСАД КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ УСТАНОВАМИ В УКРАЇНІ

Анотація. В статті розглянуто основні особливості корпоративного управління, його важливість для держави та корпорацій, виділено три рівні визначення та регулювання засад корпоративного управління. Особливу увагу в статті приділено розгляду формування засад корпоративного управління для вітчизняних банківських установ на різних рівнях, переваг та недоліків «Методичних рекомендацій щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України», їх запровадження.

Аннотация. В статье рассмотрены основные особенности корпоративного управления, его важность для государства и корпораций, выделены три уровня определения и регулирования принципов корпоративного управления. Отдельное внимание уделено рассмотрению формирования принципов корпоративного управления для отечественных банковских учреждений на разных уровнях, преимуществ и недостатков «Методических рекомендаций по усовершенствованию корпоративного управления в банках Украины», их внедрения.

Annotation. In the article considered main features of corporate governance, its importance for the State and corporations provided three levels of definition and regulation of the principles of corporate governance. Special attention is given to consideration of the principles of corporate governance for domestic banking institutions at different levels, the advantages and disadvantages of «methodical recommendations on improvement of corporate governance in banks in Ukraine» and their implementation.

Актуальність проблеми.

«Корпоративне управління поєднує в собі норми законодавства, нормативних положень та практику господарювання у приватному секторі, що дозволяє товариству залучати фінансові та людські ресурси, ефективно здійснювати господарську діяльність і, таким чином, продовжувати своє функціонування, нагромаджуючи довгострокову економічну вартість шляхом підвищення вартості акцій і дотримуючись при цьому інтересів всіх осіб, що беруть участь в товаристві» [1]. В той же час, банківські установи відіграють ключову роль в економічній діяльності будь-якої держави, адже вона не лише обслуговує всіх суб'єктів економічних відносин, в тому числі і державу, а й кредитує їх, чим сприяє економічному зростанню всієї держави. Однак, недосконалість корпоративного управління в вітчизняних банківських системах є основною причиною недоліків в їх управлінні, що негативно відображається на ефективності їх діяльності, їх інвестиційній привабливості, спроможності якісно виконувати покладені на них функції. Слід звернути увагу і на той факт, що банківські установи акумулюють велику частину ресурсів у населення, тому недоліки в управлінні банківськими установами, які можуть спровокувати проблеми в їх діяльності або призвести їх до банкрутства, можуть спричинити соціальні вибухи в країні, що також підвищує роль корпоративного управління не лише для економічних суб'єктів, а й для самої держави, і вимагає підвищеної уваги до цього питання з боку органів державного управління.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій.

Дослідженню питання корпоративного управління присвячено багато праць закордонних та вітчизняних науковців і дослідників. Особливо необхідно виділити праці таких фахівців як А. Берлі, Дж. Кейнс, Г. Мінз, М. Портер, П. Самуельсон; В. Андронов, Д. Голубков, Т. Долгопотова, Ю. Львов, В. Масленников, С. Масюгин, В. Росінський; О. Вінник, С. Глушенко, Е. Коренева, Г. Назарова, Г. Уманців, О. Царенко та інші.

Окремо необхідно зазначити про вагомий вклад в дослідження та пропаганду даного питання, що здійснюються міжнародними (наприклад: Світовий банк) та наддержавними (наприклад: Організація економічного співробітництва та розвитку) організаціями.

Мета даної статті.

Дослідити сучасні засади корпоративного управління, процес формування засад корпоративного управління банківськими установами в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Дослідження нами даного питання, зважаючи на його важливість, дозволяє стверджувати про підвищений інтерес до нього з боку різноманітних інституцій та організацій різного рівня, а не лише з боку окремих держав або державних чи недержавних органів. Адже, за визначенням Світового банку, корпоративне управління представляє собою механізм, що поєднує практики господарювання в приватному секторі і норми законодавства, нормативні акти, які створює держава в особі своїх компетентних інститутів [2].

На нашу думку, можна виділити три рівня визначення та регулювання засад корпоративного управління:

- міжнародний, міждержавний, наддержавний рівень – це рівень міжнародних, міждержавних і наддержавних організацій та об'єднань (Організація економічного співробітництва та розвитку, Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Базельський комітет з банківського нагляду та інші), які займаються розробкою та постійною актуалізацією конкретних рекомендацій для законодавчих та регуляторних ініціатив державних органів різних країн;

- національний рівень – це рівень урядів країн, на якому розробляються основні засади корпоративного управління для підтримання стабільності фінансового ринку, інвестицій та економічного зростання країни;

- функціональний рівень – це рівень органів виконавчої влади, на якому засади корпоративного управління набувають функціональних особливостей, адаптуються до конкретних обставин та засад діяльності відповідних сфер та галузей.

Одним з найважливіших документів у сфері корпоративного управління можна вважати «Принципи корпоративного управління Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)», схвалені міністрами країн ОЕСР у 1999 році, які є міжнародним орієнтиром для осіб, відповідальних за розробку політики, інвесторів та інших заінтересованих осіб у всьому світі. Основна мета цих Принципів «виступити як орієнтир». Вони можуть використовуватися політиками під час оцінки та розробки правової та регуляторної бази корпоративного управління, що відображає економічні, соціальні, правові та культурні умови, а також учасниками ринку під час розробки власної практики корпоративного управління» [3].

Саме на їх основі, як правило, здійснюється розробка національних принципів корпоративного управління різних країн, адже вони створили базу для ініціатив з корпоративного управління як у країнах-членах ОЕСР, так і у інших країнах. Про важливість корпоративного управління для України засвідчує той факт, що на виконання Указу Президента України від 21 березня 2002 року № 280/2002 «Про заходи щодо розвитку корпоративного управління в акціонерних товариствах» [4] та інших законодавчих та нормативно-правових актів України були розроблені «Принципи корпоративного управління», затверджені Рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України «Про затвердження Принципів корпоративного управління» від 11.12.2003 №571. Принципи є результатом виконання державою покладених на неї функцій, адже вони спрямовані на встановлення загальноприйнятих, прозорих та зрозумілих в усьому світі «правил гри» на фінансовому ринку України. В зазначених Принципах, зокрема, зазначається важливість корпоративного управління як для держави, що обумовлена його впливом на соціальний та економічний розвиток країни, так і для корпорацій, що полягає у його внеску до підвищення їх конкурентоспроможності та економічної ефективності завдяки забезпеченню (табл. 1).

Вітчизняні «Принципи корпоративного управління» містять ключові засади, на основі яких мають розвиватися корпоративні відносини в Україні та конкретні рекомендації щодо якісного та прозорого управління акціонерним товариством відповідно до міжнародних стандартів. Принципи є «свого роду посібником, який дає відповіді на питання, як українським підприємствам подолати «кризу довіри» вітчизняних та іноземних інвесторів та як залучати фінансові ресурси на вітчизняному і на міжнародних фондових ринках. Документ містить у собі найкращі стандарти та правила, які домінують в усьому світі на фінансових ринках і дотримання яких є однією із необхідних умов залучення інвестицій... Вони адресовані, в першу чергу, тим українським підприємствам, яким потрібні

інвестиції і які готові для їх залучення відповідати найвищим стандартам корпоративного управління» [5].

Таблиця 1. Важливість корпоративного управління*

Для держави	Для корпорацій
сприяє розвитку інвестиційних процесів, забезпечує впевненість та підвищує довіру інвесторів	забезпечує належну увагу до інтересів акціонерів
підвищує ефективність використання капіталу та діяльності товариств	забезпечує рівновагу впливу та балансу інтересів учасників корпоративних відносин
ураховує інтереси широкого кола зацікавлених осіб для здійснення товариства-ми діяльності на благо суспільства та зростання національного багатства	забезпечує запровадження правил ефективного менеджменту та належного контролю
	забезпечує фінансову прозорість

*Побудовано автором на підставі [5].

Що стосується питання корпоративного управління в банківській системі та банківських установах будь-якої країни, в тому числі і України, то тут необхідно відзначити унікальність цієї сфери, унікальність функцій, завдань, продуктів та операцій, які нею здійснюються. Це вимагає врахування особливостей їх функціонування в засадах створення та запровадження корпоративного управління і повинно враховуватись безпосередньо на функціональному на рівні, для досягнення їх найбільшої ефективності. З цією метою, Національним банком України, який є особливим центральним органом державного управління України, на підставі Законів України «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність», відповідно до оновлених принципів Базельського комітету з питань банківського нагляду щодо вдосконалення корпоративного управління в банківських установах і Принципів корпоративного управління Організації з економічного співробітництва та розвитку розроблено «Методичні рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України».

Серед основних переваг даних Методичних рекомендацій є те, що вони дійсно враховують особливості функціонування вітчизняних банківських установ, враховують найкращі світові досягнення з цього питання. Рекомендації розроблені Національним банком України «з метою надання допомоги банкам у реалізації намірів їх акціонерів і керівництва щодо досягнення найвищого рівня результатів діяльності, уміння вселити впевненість партнерам і клієнтам у довгостроковому економічному потенціалі банків та у визначенні підходів до побудови ефективної системи корпоративного управління, розроблених внутрішніх процедур з урахуванням масштабів і специфіки діяльності кожного конкретного банку» [6].

Методичні рекомендації спрямовані на підвищення якості управління діяльністю банківської установи з метою забезпечення її безпечності та надійності, а також підвищення її вартості. Вони визначають такі питання корпоративного управління в банківських установах:

- роль акціонерів банківських установ у захисті вкладників та інших зацікавлених осіб;
- професійна поведінка і чесність працівників банку;
- розподіл повноважень, функцій, компетенцій, обов'язків та відповідальності між акціонерами, спостережною радою і правлінням банківських установ;
- стратегія розвитку банку та контроль за її реалізацією (включаючи розвиток системи ефективного планування, ризик-менеджменту та систем внутрішнього контролю);

- розкриття інформації та прозорість.

В той же час, по-перше, зазначені Методичні рекомендації не є обов'язковими до виконання і мають рекомендаційний характер, що дозволяє вітчизняним банківським установам застосовувати їх вибірково. По-друге, запровадження принципів корпоративного управління вимагає певних фінансових, людських та інших витрат від акціонерів та власників банківських установ, що не завжди ними заохочується, як наслідок, якість управління банками не покращується. Зважаючи на те, що банківські установи працюють переважно з залученими коштами вкладників, серед яких левову частку складають фізичні особи, а Національний банк України відповідає, в тому числі і за стабільність вітчизняної банківської системи, виникає питання щодо правильності їх рекомендаційного характеру, адже бездіяльність акціонерів та власників банківських установ з цього питання неможливо виправдати жодними поясненнями.

Світова фінансова криза 2007-2009 років, яка спровокувала кризу і вітчизняної банківської системи, також показала, що зменшити її негативний вплив було б можливо при якісному та повному застосуванні власниками та керівниками банківських установ принципів корпоративного управління вітчизняними.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Доцільність та необхідність застосування принципів корпоративного управління в діяльності банківських доведена не лише часом, а й важливістю банківської системи для економіки будь-якої країни, недоліками в управлінні банківськими установами, яких інколи припускаються їх власники та менеджмент, ефективністю принципів корпоративного управління. Це розуміють не лише представники органів державного управління країн, а й різноманітних міжнародних організацій та об'єднань, здійснюючи свій вклад в розвиток даного питання, що дозволило нам виділити три рівні у визначенні та регулюванні засад корпоративного управління (міжнародний, міждержавний, наддержавний рівень; національний рівень; функціональний рівень).

Важливість корпоративного управління для нормального функціонування банківських установ додатково була підтверджена кризою вітчизняної банківської системи 2008-2009 років. Однак, криза також викрила і недоліки в застосуванні принципів корпоративного управління вітчизняними банківськими установами, які потребують окремого дослідження для розробки практичних пропозицій, спрямованих на покращання регулювання даного питання з боку органів державної влади та розвитку корпоративного управління у банківських установах.

Використані джерела інформації:

1. Елифанова А.А., Козьменко Н.С. Теоретические основы корпоративного управления // Менеджмент для магистров. - Management for masters degree: Учебное пособие. - Сумы: Университетская книга, 2003. - 358 с.
2. Data & Research. - The World Bank. Official page. - <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/0,,menuPK:476823~pagePK:64165236~piPK:64165141~theSitePK:469372,00.html>.
3. «Принципи корпоративного управління Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)», схвалені міністрами країн ОЕСР у 1999 році. - Режим доступу: http://www.finrep.kiev.ua/download/ oecd_cg_2004_ua.pdf.
4. Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку корпоративного управління в акціонерних товариствах» від 21 березня 2002 року № 280/2002.
5. «Принципи корпоративного управління», затверджені Рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України «Про затвердження Принципів корпоративного управління» від 11 грудня 2003 року № 571. - Режим доступу: [http://www.old.ssmc.gov.ua/\(S\(vgj1h45nub5dguaz2vxuz45\)\)/UserFiles/File/.../2.doc](http://www.old.ssmc.gov.ua/(S(vgj1h45nub5dguaz2vxuz45))/UserFiles/File/.../2.doc).
6. «Методичні рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України», схвалені постановою Правління НБУ від 28 березня 2007 року № 98. - Режим доступу: <http://bank.gov.ua/doccatalog/ document?id=45211>.
7. Enhancing corporate governance for banking organizations. - Basel. - September 1999. - Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs56.pdf>.

Стаття надійшла до редакції 08.12.2011 р.

ТОВ "ДКС Центр"